

obscseszojznuh goszudarsztvennuh sztandartov-ra változtatta a címét.

1965-ben minisztertanácsi határozatot hoztak a szabványosítás fejlesztéséről. Ez maga után vonta a szabványügyi információ átszervezését, tökéletesítését is.

1965 és 1970 között alakították ki a szabványügyi információ rendszerét a szabványosítás állami rendszeréhez igazodva. Az új szabványosítási rendszer az országos szabványokon kívül megkülönböztet ágazati, köztársasági és vállalati szabványokat és szabvány jellegű dokumentumokat is.

Ennek következményeként megszűnt a korábbi szabványosítási „dzsungel”. A rendezetté vált terepen meg lehetett szervezni a szabványok hiánytalan regisztrálását, és megteremteni a szabványok törzsszállományát, a *VIFSZ (Vszeszojznuh informacionnuj fond sztandartov i tehncseszkih uszlovij = Szabványok és műszaki paraméterek össz-szövetségi információs állománya)* elnevezésű gyűjteményt. E gyűjteményt a *VNIKI (Vszeszojznuh naucsno-iszszledovatel'szkij insztitut tehncseszkoj informacii, klaszszifikacii i kodirovanija = Össz-szövetségi Műszaki Információs, Osztályozási és Kódolási Tudományos Kutatóintézet)* gondozza.

A hazai szabványok regisztrálásának és gyűjtésének megszervezésével párhuzamosan szervezték meg a külföldi szabványok és a nemzetközi szabvány-ajánlások gyűjtését és feltárását.

A *VIFSZ* gyűjteményében 1970 végére 79 ezer hazai és több mint 140 ezer külföldi szabvány volt található. Ezekben az években jött létre a gyűjtemény két hivatalos kiadványa úm. az *Ukazatel' goszudarsztvennuh sztandartov SZSZSZR* c. évkönyv és az *Informacionnuj ukazatel' goszudarsztvennuh sztandartov SZSZSZR (IUSZ)*, amely havonként jelenik meg. A kiadványok az országos szabványügyi osztályozást alkalmazzák, és tárgymutatójuk is van. 1967, illetve 1968 óta a fenti kiadványokban külön rovat segíti elő a szovjet „Kiváló Áruk Fóruma” mozgalom munkáját. A szabványosítási folyamatokról szóló információ az *IUSZ*-ban kapott külön rovatot. Az *IUSZ* iránti érdeklődés fokozódását a példányszámok gyors emelkedése bizonyítja: 1965-ben havi 21,3 ezer, 1975-ben havi 62,2 ezer példány.

A hatvanas évek végén az országos szabványok évkönyvének és információs bulletinjének kiegészítéseként megjelent az *Ukazatel' otraszlevuh, reszpublikanszkih sztandartov i tehncseszkih uszlovij*, illetve az *Informacionnuj ukazatel' otraszlevuh, reszpublikanszkih sztandartov i tehncseszkih uszlovij* c. kiadvány, s ezáltal a szabványosítás alacsonyabb szintjei is belekerültek a központosított szabványügyi információs rendszerbe. A műszaki paraméterek fontosságára való tekintettel 1966-ban és 1967-ben külön évkönyvet, illetve bulletint hoztak létre e műfajra is.

A *VNIKI* 1965 és 1967 között húsz kötetben tette közzé az *Ukazatel' inosztrannuh sztandartov* c. kiad-

ványt, amelybe több mint 100 ezer külföldi szabvány adatai kerültek be. 1967-ben – havi periodicitással – megindul az *Informacionnuj ukazatel' inosztrannuh sztandartov (IUISZ)*. 1967 óta évenként jelenik meg az *Ukazatel' rekomendacij ISO*, 1969 óta az *Ukazatel' rekomendacij SZÉV po sztandartizacii*.

1970 végén közös párt- és kormányhatározat sürgeti a szabványosítás szerepének további fokozását. A határozat végrehajtása keretében főként az elért eredmények megszilárdítására törekedtek, s ezért az információs kiadványok rendszerében 1975-ig csak egy-két változás következett be (a „Kiváló Áruk Fóruma”-val kapcsolatos rovat *Informacija o goszudarsztvennoj attesztacii kacsesztva promüslennoj produkcii* címen önállóvá vált, megszűnt a műszaki paraméterek évkönyv-katalógusa, megindult a *Mezsdunarodnie sztandartü ISO. Ukazatel' c. évkönyv*).

1976 óta ismét nagyobb mozgás tapasztalható a szabványügyi információ rendszerében. Ez az igények differenciálódására és mind tömegesebbé válására vezethető vissza. A korábbi *Ékszipressz-sztandart* gyorsinformációs kiadványt – *Sztandart* címen – szabványosítási előinformációs orgánummá alakítják át. A vezetők tájékoztatására megindítják a *Novoszti* című bulletint.

Előterbe kerülnek az egyes termékcsoportok komplex szabványosításával kapcsolatos feladatok. Ezek információval való ellátására indul meg 1978-ban a *Tovariü narodnogo potreblenija* c., egyelőre 12 sorozatból álló szakosított kiadványsorozat. A *KGST* szabványosítási gyakorlatának fejlődését tükrözve, az erről tájékoztató évkönyv *Ukazatel' sztandartov SZÉV i rekomendacij SZÉV po sztandartizacii*-re változtatja a címét. Általában: a korábbi években megindult alapkiadványok egyre több információt tartalmazó annotációkkal jelennek meg. Azt is tervezik, hogy néhány ilyen alapkiadványt szakosított sorozatokban fognak megjelentetni.

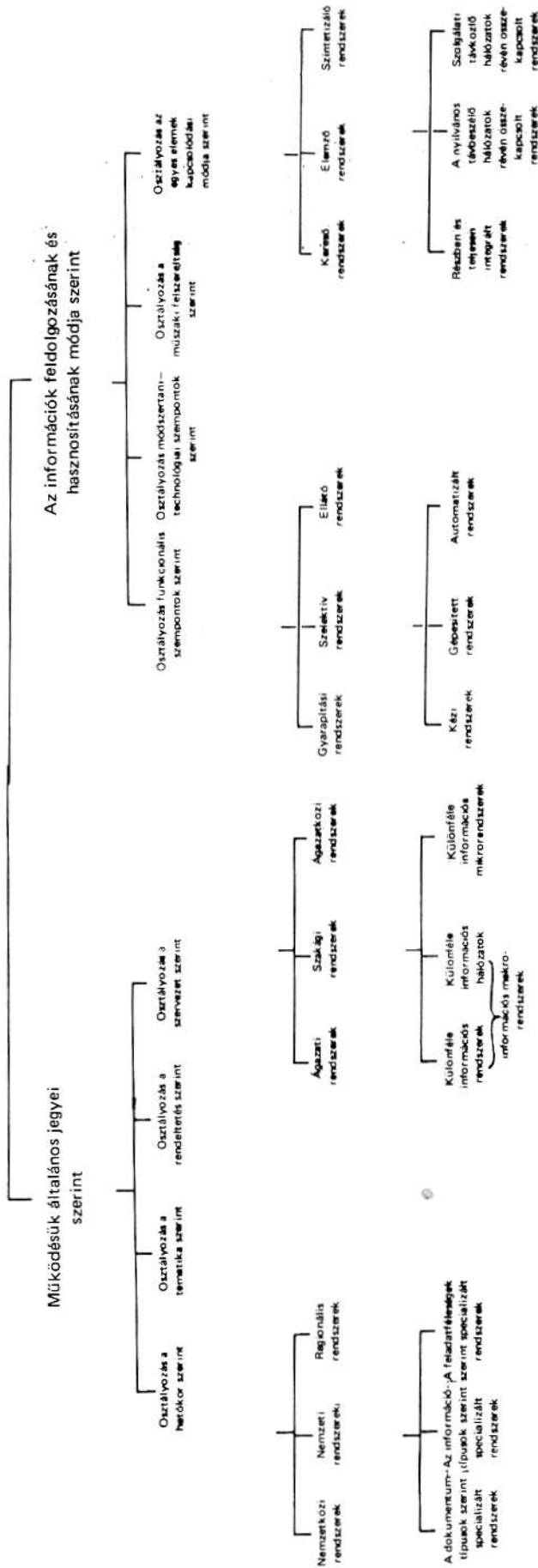
/BILETOVA, G. V.: Centralizovannaja informacija o sztandartah v 1965–1978 gg. = Naucsnuie i Tehncseszkie Biblioteki SZSZSZR, 1979. 1. sz. p. 17–22./

(Futala Tibor)

Az információs rendszerek többszemponú kategorizálása

Minden információs rendszer több tudományág szempontjából és ezen belül is más-más szempontokból határozható meg. Ha pl. a filozófia szempontjából osztályozunk, anyagi és nem anyagi, természetes és művi, determinált és sztochasztikus, absztrakt és konkrét stb. információs rendszerekről beszélhetünk. Ha ugyan-

1. ábra Az információs rendszerek osztályozása

ezt tesszük a kibernetika szempontjából, nyitott és zárt, statikus és dinamikus, visszacsatolásos és visszacsatolás nélküli, adaptív és nem adaptív, szabályozott és szabályozatlan stb. információs rendszereket különíthetünk ki. A következőkben az *informatika szempontjából és az informatikán belüli szempontokból történő osztályozásról és kategorizálásról* esik majd szó. (Az más kérdés, hogy az informatikai szempontú osztályozásban is előfordulnak más ágazatokból, pl. a rendszerszervezésből, a számítástechnikából és a kommunikációs technikából, a szociológiából átvett elemek.)

Ha egy-egy tudományágon belüli szempontokkal kategorizálunk is, a konkrét információs rendszerek jellemzéséhez sohasem elég egyetlen szempont. Ezért először ki kell dolgozni egy logikai osztályozási rendszert, amely a valóságnak megfelelően tükrözi a tudományágon belüli lényeges szempontokat, majd ki kell emelnünk azokat az elemeket, amelyek jellemzik az információs rendszert.

Az informatika szempontjából végzendő osztályozás főbb szempontjai:

1. *A társadalom általános kommunikációs folyamatain belül* megkülönböztethetünk információtermelő, információterjesztő és információfelhasználó rendszereket. Bár a szorosan vett szakmai információs tevékenység az információterjesztő rendszerben végződik, e rendszer befolyásolja mind az információtermelő, mind pedig az információfelhasználó rendszert.

2. Az információs rendszerek *területi hatókörét* tekintve vannak nemzetközi, nemzeti és helyi rendszerek. Nemzetközi rendszerek a világot átfogó, egyes államcsoportokat (földrajzi vagy politikai régiókat) átfogó rendszerek és a bilaterális rendszerek. A nemzeti rendszerek keretén belül találjuk a megyei, járási és egyéb helyi rendszereket.

3. *Tartalmi vonatkozásban* politematikus és monometematikus rendszereket különböztetünk meg. Az előbbiek lehetnek ágazati vagy ágazatközi információs rendszerek, illetve társadalomtudományi, természettudományi és műszaki információs rendszerek, illetve ipari, mezőgazdasági, egészségügyi, oktatásügyi, kulturális stb. információs rendszerek.

4. *Rendeltetésük szerint* vannak dokumentumtípusokra (kutatási jelentések, tanulmányúti jelentések, disszertációk, fordítások, vállalati irodalom stb.), információtípusokra (szabadalmi, szabványügyi, jogi stb. információk), valamint információs feladatokra (gyarapítási, kereső, fordítási, dokumentumellátási stb. feladatok)

szakosodott rendszerek, amelyek kódolása lehet alfabetikus, numerikus, alfanumerikus és egyéb.

5. *Az intézményi-funkcionális szempont* szerint megkülönböztethetünk könyvtárakat, bibliográfiai részleget, információs intézményeket és elemző-szintetizáló központokat. Gyakoriak egyrészt a könyvtári és bibliográfiai (dokumentumközpontú), másrészt az információs és elemző-szintetizáló (információközpontú) intézmények, de előfordul a négyféle intézményi funkció együttes jelenléte is.

6. *A szervezeti struktúrát* illetően megkülönböztetünk makrorendszereket és mikrorendszereket. Az előbbiek közé tartozik a könyvtárak egységes rendszere, a tudományos műszaki és gazdasági információs rendszer, a társadalmi-gazdasági információs rendszer, a statisztikai információs rendszer, továbbá az egyes ágazatok és könyvtári hálózatok rendszere is. A makrorendszerek mindig hierarchizált rendszerek: elemeik alá- és fölérendeltségi kapcsolatban vannak. A mikrorendszerek közé tartoznak az egyes intézmények (vállalatok, közigazgatási szervek stb.) információs rendszerei.

7. *Az információk feldolgozása* szerint megkülönböztethetünk elemző-szintetizáló (értékelő), faktográfiai és dokumentációs rendszereket.

8. *A műszaki felszereltség* szerint vannak kézi, gépesített és automatizált rendszerek. A gépesített rendszerek kézi lyukkártyát (pl. perem- vagy fénylyukkártyát) vagy gépi lyukkártyát használnak. Az automatizált rendszerek lehetnek részben vagy teljesen automatizáltak. Szolgáltatásaik lehetnek továbbá periodikusak vagy párbeszédessé szolgálatások. Támaszkodhatnak vizuális, audio vagy audio-vizuális technikára.

9. *A felhasználók szerint* az információs rendszerek lehetnek egyéneket, társadalmi csoportokat vagy adott intézményeket kiszolgáló rendszerek. E szempont érvényesítésével megkülönböztethetünk irányítási, kutatási és fejlesztési, az operatív munkát segítő stb. információs rendszereket.

10. *Az információs rendszerek társadalmi funkciója* lehet megismerés, nevelés és oktatás, döntéselőkészítés, prognosztizálás, heurisztika, innováció és realizálás.

A vázolt osztályozási rendszert az 1. ábra mutatja be.

/WIESENBERGER, I.: *Víceaspektová kategorizace informačních systémů* = Československá Informatika, 20. köt. 11. sz. 1978. p. 316–320./

(Futala Tibor)

